



ટપક

શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્રનું માસિક મુખપત્ર

વર્ષ : ૨ અંક : ૧૧

નવેમ્બર, ૨૦૦૦

સંપાદક ટીમ
પ્રકાશ ભટ્ટી
મમતા ગૌસ્વામી
વજુ ગોવિંદીયા
ધર્મેન્દ્ર મહેતા

સ્ત્રી

જન્મથી 'લક્ષ્મી' આવી નાં શબ્દોથી તેને વધાવવામાં આવે છે. અને તેના જીવનનાં પાયાથી તુ સ્ત્રી છે નાં શબ્દ ની દિવાલો આસ-પાસ ચણાવા લાગે છે. તેની સાથે તેને ઘરેણાં ની જંજીરમાં બાંધી દેવામાં આવે છે. જેની આત્મા માં તે હમેશા પોતાનું જીવન ચિત્ર સ્પષ્ટ જોઈ શકતી નથી. સૌથી પહેલા નાકમાં ચૂક પહેરાવવામાં આવે છે જે પ્રતિતિ કરાવે છે કે તું ઘરનું નાક છે તારે તારી મરજીથી કંઈ કરવાનું નથી ઘરની આબરૂ તારા હાથમાં છે. જો તુ પુરુષ સમાન કાર્યો કે મન માની કરીશ તો અમારૂ નાક કપાઈ જાશે માટે એના નાક માં ચૂક પહેરાવી સતત આ પ્રકાર ની જંજીર તેને ખેંચી રાખે છે. કાનમાં બુટ્ટીનો ભાર મૂકી દેવામાં આવ્યો છે કે તારે કોઈનું સાંભળવાનું નથી, એટલે તારે આ દિવાલની બહારની દુનિયા નું કંઈ સાંભળવાનું નથી. ફક્ત કાન ખુલ્લા રાખવાનાં છે. ગળામાં હાર પહેરાવવામાં આવે છે કે તારે અવાજ કરવાનો નથી. પતિ, પિતા, ભાઈ કે અન્ય પુરુષ સામે મૂંગા રહેવાનું તારે સમાજ સામે અવાજ ઉઠાવવાનો નહિ, એ અવાજ સમાજમાં સંભળાવો જોઈએ નહિ. હાથની ચૂડી, કંગન પહેરાવવામાં આવે છે કે તારે હાથ ઉઠાવવાનો નથી, કોઈ પણ પ્રકારનો સામનો કરવાનો નથી તારા હાથો બંધાયેલા છે. પગનાં જાંજર સતત તારા પગમાં બેડી પહેરાવેલી છે તારા માથે ઘરની તમામ મર્યાદાઓ બંધાયેલી છે તારે આ ઉંબરો ઓળંગી બહાર જવાનું નથી. આમ સ્ત્રી માટે તેના ઘરેણા બંધનોની સાંકળ છે. સ્ત્રીને જન્મની સાથે જ માનમર્યાદા જેવા શબ્દો સાથે સાંકળ દેતા જેમાં તેની આસ-પાસ દિવાલો બનાવી દેવામાં આવી પહેલેથી જ આ દિવાલો વચ્ચે સ્ત્રીનું જીવન ઘૂંટાયા કરતું. હિંસા શબ્દની ઓળખ તેને ન હતી. તે હમેશા પોતાનું જીવન એક 'સ્વીચ' પદ્ધતિ સમાન હતું. સ્ત્રી પરાયા ધન' શબ્દ એની સાથે રહેતો ત્યારે તેને ખબર ન હતી કે જીવન એ શું છે ? અને તે કેવી રીતે જીવાય છે. સવારથી કામમાં જોતરાઈ જતી અને સાંજે ખબર પણ ન રહે કે તે ક્યાં છે. આમ સ્ત્રી પર હિંસાઓ તો પહેલા પણ થતી અને અત્યારે પણ થાય છે. જેમાં પુરુષ પ્રધાન સમાજ સમાયેલો છે. અને ધીમે ધીમે આગળ જતા આ તમામ પાસાઓની ઓળખ થતાં હિંસા અન્યાય,

અત્યાચાર જેવા શબ્દ આપવામાં આવ્યા. સ્ત્રી માટે તો તેની શરીર રચના પણ હિંસાના સ્વરૂપમાં ભગવાને આપી છે. જેની માનસિકતા સમાજે પહેલેથી જ બાંધી છે. સ્ત્રીમાં નાનપણ થી જ આ ભેદભાવ જોવા મળે છે.

હિંસાની ઓળખ લગભગ સ્ત્રીને હોતી નથી તે આ શબ્દથી પણ અજાણી છે. સમાજ પરિવર્તનશીલ રહેલ છે, તેવી જ રીતે હિંસા પણ પરિવર્તનશીલ અને પ્રગતિમય બનતી જાય છે. સમાજક હિંસા, માનસિક હિંસા, આર્થિક હિંસા, કાયદાકીય હિંસા, શારિરીક હિંસા આ રીતે હિંસાના અલગ-અલગ પ્રકારો છે. જેમાં સ્ત્રીઓ સાથે વધારે સંકળાયેલા છે. સ્ત્રીઓને હિંસાનો સામનો કરવાની સત્તાઓ હજુ સુધી નથી આપી. આજે પરિસ્થિતિમાં થોડો ફેરફાર છે. ધીમે... ધીમે આ પ્રક્રિયામાં થી દૂર થવાના પ્રયત્નો પણ થઈ રહ્યા છે, પરંતુ શું વાસ્તવિક રીતે આ પ્રયત્નો થાય છે? નહિ ! ગમે તેટલા ખુલ્લા વિચારો વાળુ કુટુંબ હોય પરંતુ સોનોગ્રાફી દરમ્યાન ખ્યાલ આવે કે છોકરી છે તો વિચારો પણ અલગ જ થઈ જાય છે, તો ઘણીવાર ગર્ભમાં જ તેને મૃત્યુ સુધી પહોંચાડી દેવામાં આવે છે. ત્યારે સ્ત્રી વિકાસનાં કાર્યની વાત ક્યાં રહી? જો સમાજમાં બધા લોકો પુત્ર જન્મની અપેક્ષા રાખશે તો ભવિષ્યમાં સ્ત્રીઓની સંખ્યા સાવ ઓછી હશે. આજે ૧૦૦ પુરુષે ૮૬ સ્ત્રી છે તો આગળ જતા એવા દિવસો આવશે કે જે થોડી ઘણી સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરી છે તેને ફરી ચાર દિવાલ માં પુરાઈ રેવાનો વારો આવશે કારણ કે ફક્ત પુરુષો વચ્ચે સ્ત્રીઓ ઘણી ઓછી હશે, લગ્ન સમયે જોવાતી ઉંમરનો બાધ છે તે નહિ રહે. બળાત્કાર અને અપહરણો નાં કિસ્સાઓ વધી જશે આખરે પુરુષોને સ્ત્રીની જરૂર તો છે જો બધી સ્ત્રી પુત્ર જન્મ આપશે તો તેના માટે ભવિષ્યમાં સ્ત્રી ક્યાં ગોતવી તે પ્રશ્ન સારા સમાજ માટે ભયંકર બનશે. આ જે વાત છે તે ભવિષ્યમાં સ્ત્રી પર થનારી હિંસાની છે. શું આમ સ્ત્રી હિંસાની જાળમાં ફસાયેલી જ રહેશે? તેની આસ-પાસની હિંસા ક્યારે દૂર થશે. અને તેના માટે શું કરવું જોઈએ. આજે આખો સમાજ તેના માટે જવાબદાર છે. માત્ર એકલી સ્ત્રી કે એકલા પુરુષને જવાબદાર ગણી શકાય નહિ. આ માટે આપણે સૌ સાથે મળીને સમસ્યાને હળવી બનાવવા પ્રયત્ન કરીએ.

—મમતા

પાણી પાણી શું કરો છો ? એજ આપણો પ્રશ્ન છે, વોટરશેડમાં જોડાઈ જાઓ એજ એનો વિકલ્પ છે

વિકાસ સમર્થન કેન્દ્ર

વોટરશેડ કાર્યક્રમનાં સફળ અમલીકરણ માટે વોટરશેડનાં ગ્રામ્ય સ્તરનાં કાર્યકર્તા જેવા કે મંત્રી, સ્વયંસેવક, પ્રમુખ વગેરેને તાલીમ આપવી ખૂબ જ અગત્યની છે. આ તાલીમની મદદથી આ કાર્યક્રમની અસરકારકતા અને ટકાઉપણું વધારી શકાય છે. આ કાર્યના ભાગ રૂપે ડેવલપમેન્ટ સપોર્ટ સેન્ટર અમદાવાદ દ્વારા વોટરશેડ મંત્રીઓ માટે તા. ૨૨ થી ૨૪ નવેમ્બર '૨૦૦૦ દરમ્યાન અમદાવાદ ખાતે રાખેલ હતી.

ડેવલપમેન્ટ સપોર્ટ સેન્ટર અમદાવાદ દ્વારા તા. ૨૮ નવેમ્બર '૨૦૦૦ વોટરશેડ અંગેની કાર્યશિબિર યોજાઈ છે. જેમાં વોટરશેડ અમલીકરણમાં ઉપસ્થિત થતા વિવિધ મુદ્દા ઓ અંગે અમલી સંસ્થાઓ અને જીલ્લા ગ્રામ વિકાસ એજન્સી સાથે પરામર્શ કરવામાં આવશે.

સજજતા સંઘ

સજજતા સંઘ દ્વારા તા. ૨૮ નવેમ્બર '૨૦૦૦ નાં રોજ કૃષિ યુનિવર્સિટી આણંદ ખાતે વોટરશેડ પ્લસ, કૃષિ ઉત્પાદક ઉપર પરામર્શ ગોઠવવામાં આવેલ.

આગાખાન ફાઉન્ડેશન

"શાળાકિય શિક્ષણમાં સુધાર" વિષય પર ડિસેમ્બર-૨૦૦૦ માં એક રાષ્ટ્રીય સેમિનારનું આયોજન આગા ખાન ફાઉન્ડેશન દ્વારા થઈ રહ્યું છે.

વાણી

'વાણી' દ્વારા સ્વૈચ્છિક કાર્ય પર મુક્ત ચર્ચા માટે રાષ્ટ્રીય અધિવેશન તા. ૧૭-૧૮ દરમ્યાન પુના મુકામે યોજાયેલ છે.

ઉન્નતિ વિકાસ શિક્ષણ સંસ્થા

ઉન્નતિ+દ્વારા ૧૦ મી નવેમ્બર નાં રોજ ગામ પંચાયતાયતો ની ચૂંટણીમાં મતદાર જાગૃતિ અંગે કાર્યશાળા અમદાવાદ ખાતે યોજાઈ ગયેલ.

પ્રશિક્ષકો માટે પ્રશિક્ષણની તાલીમનો બીજો તબક્કો તા. ૪-૯ ડિસેમ્બર નાં રોજ દ્વારકા મુકામે રાખેલ છે. જેમાં સંસ્થાનાં બે પ્રતિનિધિભાગ લઈ રહ્યા છે.

જનસ્વાથ્ય સભા

જનસ્વાથ્ય સભા દ્વારા ગુજરાત રાજ્યનું સંમેલન તા. ૧૧-૧૨ નવેમ્બર નાં રોજ પ્રજાપતિભવન, વડોદરા ખાતે યોજાઈ ગયેલ.

જનસ્વાથ્ય સભા દ્વારા કલકત્તામાં તા. ૩૦ નવે. થી ૩ ડીસે દરમ્યાન સ્વાસ્થ્ય ઝુંબેશ માટે એક સંમેલન યોજાઈ રહ્યું છે. સંસ્થાનાં બે પ્રતિનિધિ આ કાર્યક્રમમાં હાજર રહેશે.

રાજ્ય ગ્રામ વિકાસ સંસ્થા

વોટરશેડ યોજનાના લાભાર્થીઓ માટે તાલીમકરતા જે તે વિસ્તારમાં કાર્યરત સંસ્થાઓની વોટરશેડ વિકાસ ટીમનાં

સભ્યો માટેની તાલીમ તા. ૧૪ થી ૧૮ નવેમ્બર '૨૦૦૦ દરમ્યાન યોજાઈ. જેમાં તાલીમ કંઈ રીતે આપવી, ક્યાં મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં લેવા, તેમજ પ્રવચન અને જૂથ ચર્ચા કેમ ચલાવવી વિ. બાબતો શિખવવામાં આવી આ તાલીમમાં સંસ્થાના શ્રી વજૂભાઈ ગોવિંદિયા ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

સ્ત્રી અને હિંસા

સ્વાતિ સંસ્થા ધાંગધ્રા દ્વારા તા. ૬-૧૧ દરમ્યાન શ્રેયસ ફાઉન્ડેશન ખાતે સ્ત્રી અને હિંસા નાં બીજા તબક્કાની કોર્ટ અને પોલીસતંત્ર ના માળખાની વિગતો પર યોજેલ તાલીમમાં સંસ્થાના બહેનો મમતા તથા નિહારિકાએ ભાગ લીધો.

સ્ત્રી અને હિંસા પરના ભાગીદાર સંસ્થાઓ સાથે ચાલતા 'સ્વાતિ'ના આ કાર્યક્રમ ની સંકલન સમિતિ તા. ૨૩ ના રોજ 'આનંદી' રાજકોટ ખાતે મળી જેમાં અત્યાર સુધાના કાર્યની સમીક્ષા કરવામાં આવી તેમજ આગામી કાર્ય માટે આયોજન કરવામાં આવ્યું.

યુવાચેતના સંમેલન

જનપથ દ્વારા યુવાનની વાત કરવા માટે સ્વૈચ્છિક સંસ્થા ઓ સાથે રહીને યુવાચેતના સંમેલન તા. ૩ ડિસેમ્બરના રોજ સમર્પણ વિદ્યાપીઠ અમદાવાદ ખાતે રાખવામાં આવેલ છે.

ઔદ્યોગીક સાહસીકતા ની કાર્યશાળા

બચત-

ધિરાણ મંડળમાં શરૂઆતનાં તબક્કા પછી પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે આર્થિક પ્રવૃત્તિને પ્રોત્સાહન આપવા માટે જૂથનાં સંચાલકો માટે આ કાર્યશાળા ૨૦ થી ૨૨ ડિસેમ્બર દરમ્યાન 'આનંદી' રાજકોટ દ્વારા યોજવામાં આવી છે.

વિશ્વ એઈડઝ દિન

૧ લી ડિસેમ્બરનાં રોજ વિશ્વ એઈડઝ દિન ઉજવાઈ રહ્યો છે. જુદી જુદી સંસ્થાઓ દ્વારા એઈડઝ દિન ની ઉજવણી થઈ રહી છે ત્યારે અમરેલી જીલ્લાનાં ખાંભા તાલુકામાં સ્વૈચ્છિક કાર્ય સંભાળી રહેલા કાર્યકરો માટે આ ભંચકર રોગની જાણકારી તથા તેને અટકાવવાનાં ઉપાયો યોજવા માટે શિક્ષણ અને સમાજકલ્યાણ ક્ષેત્ર એ પોતાના ખાંભા કાર્યાલય ખાતે એક કાર્યશાળા આ દિવસે યોજ છે.

વિકલાંગ સહાય

શ્રી સર્વોદય મહિલા મંડળ દ્વારા ઓખા મંડળ ની આસ-પાસનાં વિસ્તારનાં વિકલાંગ ભાઈ-બહેનોને ટ્રાઈસીકલ, ઘોડી, કેલીપર્સ વગેરે સાધનોનું વિતરણ કરવા કાર્યક્રમનું આયોજન તા. ૧૮ નવેમ્બરનાં રોજ માનનીય ધારાસભ્ય શ્રી પબુભા માણેક ની ઉપસ્થિતિમાં કરવામાં આવેલ.

સ્વાસ્થ્ય શિબિર

તા. ૩૧ ઓક્ટોબર નાં રોજ આશરા સંસ્થા દ્વારા ૫૮ બહેનો અને ૨૫ પુરૂષો સાથે શિબિર યોજી હતી

સંસ્થા સમાચાર**જન સમૂહની સહભાગીતા પર તાલીમ**

સંસ્થા દ્વારા વોટરશેડ પ્રોજેક્ટ વિસ્તારનાં નવા છ ગામોનાં મંત્રી, જૂથલીડર, સમિતિનાં સભ્યો તથા અન્ય આગેવાન માટે તા. ૧૧-૧૩ નવેમ્બર '૨૦૦૦ દરમ્યાન પારસ હોટલ અમરેલી ખાતે જન સમૂહની સહભાગીતા પર તાલીમ કાર્યક્રમ યોજાઈ ગયો. જેમાં સહભાગીતા તાલીમ પદ્ધતિઓ મુજબ સહભાગીતાની વ્યાખ્યા, સહભાગીતા નક્કી કરવી, સહભાગીતાનાં સિધ્ધાંતો, સહભાગીતા વિકસાવવાનાં મુદ્દા, વિકાસમાં સહભાગીતાનું અમલીકરણ, સહભાગીતા વધારવાની વિવિધ પદ્ધતિઓ વિ. શીખવવામાં આવેલ.

સીબીસીએસ

કોમ્યુનીટી બેઈઝ કન્વર્ઝન સર્વીસ યોજના હેઠળ શિક્ષણ અને સમાજકલ્યાણ કેન્દ્ર દ્વારા તા. ૮-૧૧-૨૦૦૦ ના રોજ ખડાધાર મુકામે મહિલા સંમેલન યોજવામાં આવ્યું. જીલ્લા ગ્રામ વિકાસ એજન્સીના નિયામક શ્રી બી.ડી. અસારી, નાયબ નિયામક શ્રી (વોટરશેડ) શ્રી બી.જી. પ્રજાપતિ, વિસ્તરણ અધિકારીઓ શ્રીમતિ સવિતાબેન બાવળીયા, શ્રી ડી.બી. ગોહિલ, વિ.એ આ સંમેલનમાં બહેનોને પોતાની આવક વધારવાનાં ઉપયોગ પર માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે શ્રી રાજુભાઈ બાવળીયાએ સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ રજૂ કર્યો હતો. ખડાધાર બજારંગ ગ્રૂપના સંજયભાઈ સહિતની યુવાનોની ટીમે આ સંમેલનમાં વ્યવસ્થા માટે ખૂબજ સહકાર આપ્યો હતો.

બંસીધર મહિલા બચત મંડળ

" જળ સંચય દ્વારા હરિયાળી ખેતી " આધારિત મંડળના બહેનોની ચર્ચા

આ વર્ષે ગુજરાતમાં વરસાદનું પ્રમાણ ૫૦ થી ૬૦ ટકા જેટલું જ રહ્યું છે, વરસાદ પણ બધી જગ્યાએ એકસરખો થયો નથી. કેટલીક જગ્યાએ સંપૂર્ણ દુષ્કાળ જેવી પરિસ્થિતિ પણ સર્જાય છે. જ્યાં વરસાદ પડ્યો છે ત્યાં પણ વ્યવસ્થિત વહેંચાયેલો નથી, જેથી ખેતી ને બહુ ફાયદા કારક થયો નથી. ગુજરાતની નાની સિંચાઈઓમાંના મોટા ભાગનાં ડેમ ખાલી છે. શહેરો અને ગામડાઓને પીવાનાં પાણી પણ કટોકટી સર્જાઈ છે. ફક્ત ખેતી પર અને ખેતીમજૂરી પર નભતા પરિવારોની શું સ્થિતિ થશે તે કલ્પી શકાય તેવું નથી. આજે ફક્ત સરકાર અને તેમની યોજનાઓ પર નજર નાંખીને બેસી રહેવું તે એક પ્રકારની કાયરતા કહેવાય સખત મહેનત અને પુરુષાર્થ વડે ઓછા પાણીથી પણ બૃધિપૂર્વકનું આયોજન કરવામાં આવે તો ચમત્કારિક પરિણામો લાવી શકાય છે. આ ઈઝરાયેલે કરી બતાવ્યું છે. આવું જ એક ઉત્તમ ઉદાહરણ ગયા વર્ષે ગુજરાતના એક નાનકડા એવા ગામ

ખોપાળાએ કરી બતાવ્યું છે. નાના નાના ચેક ડેમો બનાવીને જમીન પર પડતા દરેક ટીપાને સંગ્રહીને આ ગામે પાણીનો પ્રશ્ન ઉકેલ્યો છે. આ કામ ગુજરાતના દરેક ગામના ખેડૂતભાઈઓ સંપથી, પુરુષાર્થ કરે તો તેઓ પણ કરી શકે તેમ છે. આપણે સંપ અને સામુહિક ભાવનાનાં અભાવે જાણી જોઈને દુઃખી થતા રહ્યા છીએ. પુરુષાર્થ, ત્યાગ, તપ વગેરે ભારતીય સંસ્કૃતિના ઉત્તમ ગુણોને ભૂલી ગયા છીએ ૨૦૦ વર્ષની રાજકીય ગુલામીએ આપણને માનસિક રીતે ગુલામ બનાવ્યા છે.

કહેવત છે કે " આપ સમાન બળ નહિ અને મેઘ સમાન જળ નહિ " આપણો પોતાનો ઉધ્ધાર આપણે જાતે જ કરવાનો છે. એ વિચાર કરીને પુરુષાર્થ નહિ બનીએ ત્યાં સુધી સરકારી યોજનાઓ આપણને કંઈ ફાયદો કરવાની નથી. લાચારબનીને બેસી રહેવાને બદલે જેટલું પાણી મળે છે તેનો કરકસરભર્યો ઉપયોગ કરતાં શીખીએ. જળસંચયના વિવિધ ઉપાયો કરીએ, કૂવા રિચાર્જ, ચેકડેમ વગેરે બનાવીએ અને પિયતમાં વેડફાતું પાણી કરકસરથી વાપરીને દરેક ટીપાનો કાર્યક્ષમ રીતે ઉપયોગ કરીએ તે જ આપણા સૌના માટે અબોધ ઉપાય છે.

જેની પાસે પાણીનો પુરવઠો ઉપલબ્ધ હોય તે બીજાને પોતીકો ગણી પાણી પુરુ પાડે તે તાતી જરૂરિયાત છે. આપણે પાણીનું આયોજન પૂર્વક જતન કરીએ સ્વઉધ્ધારના પુરુષાર્થમાં લાગી જઈએ તો જીવન સુખમય બનશે એમાં શંકા નથી.

સંકલન :- દયા સેંજલીયા - રબારીકા

કુટુંબ સલાહ કેન્દ્ર

કુટુંબ સલાહ કેન્દ્ર નાં નિયમો મુજબ કેન્દ્રમાં રજૂ થતાં કેસોનાં નિકાલ માટે કાઉન્સેલર દ્વારા કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે પરંતુ રજૂ થયેલ કેસોમાં આવતી અટપટી બાબતોમાં મનોવૈજ્ઞાનિક, સામાજિક કે કાયદાકીય માર્ગદર્શનની જરૂર રહે છે. આ માર્ગદર્શન માટે સંસ્થાએ વિષય નિષ્ણાંતોની એક કમિટી ની રચના કરી છે. જેની મિટિંગ ૩૦ નવેમ્બર નાં રોજ કુટુંબ સલાહ કેન્દ્ર નાં કાર્યાલયે બપોરના ૪ કલાકે રાખેલ છે.

સરદાર આવાસ

સંસ્થા દ્વારા ધારી તાલુકાનાં ગામોમાં ગરીબી રેખા હેઠળ જીવત લોકોને આવાસ બાંધવાની કામગીરી શરૂ કરેલ છે.

સ્નેહીશ્રી દયાબેન

ટપક પત્રિકામાં આપના દ્વારા લખાયેલ "સ્ત્રી પરથતાં અન્યાય.." વિશે લેખ વાંચ્યો. વાંચીને ખૂબ ગમ્યુ, સરસ લખ્યું છે. અભિનંદન અને આવું જ લખતા રહેશો.

સસ્નેહ

જાક્વી- 'આનંદી' ભાવનગર

હસમુખ બોરાણીયા—જલારામનગર—અમરેલી

[illegible]

Publisher, Dhiren Vagadia on behalf of Educational & Social Welfare Centre and Printer Hiren Bipinbhai Joshi
& printed at Devkamal Computers, Ganesh complex - Amreli and Published at 95-Jalaram nagar (2), Amreli,
Editor Dhiren Vagadia.

E-mail hard@ad1.vsnl.net.in

વૃક્ષો વરસાદ લાવે છે